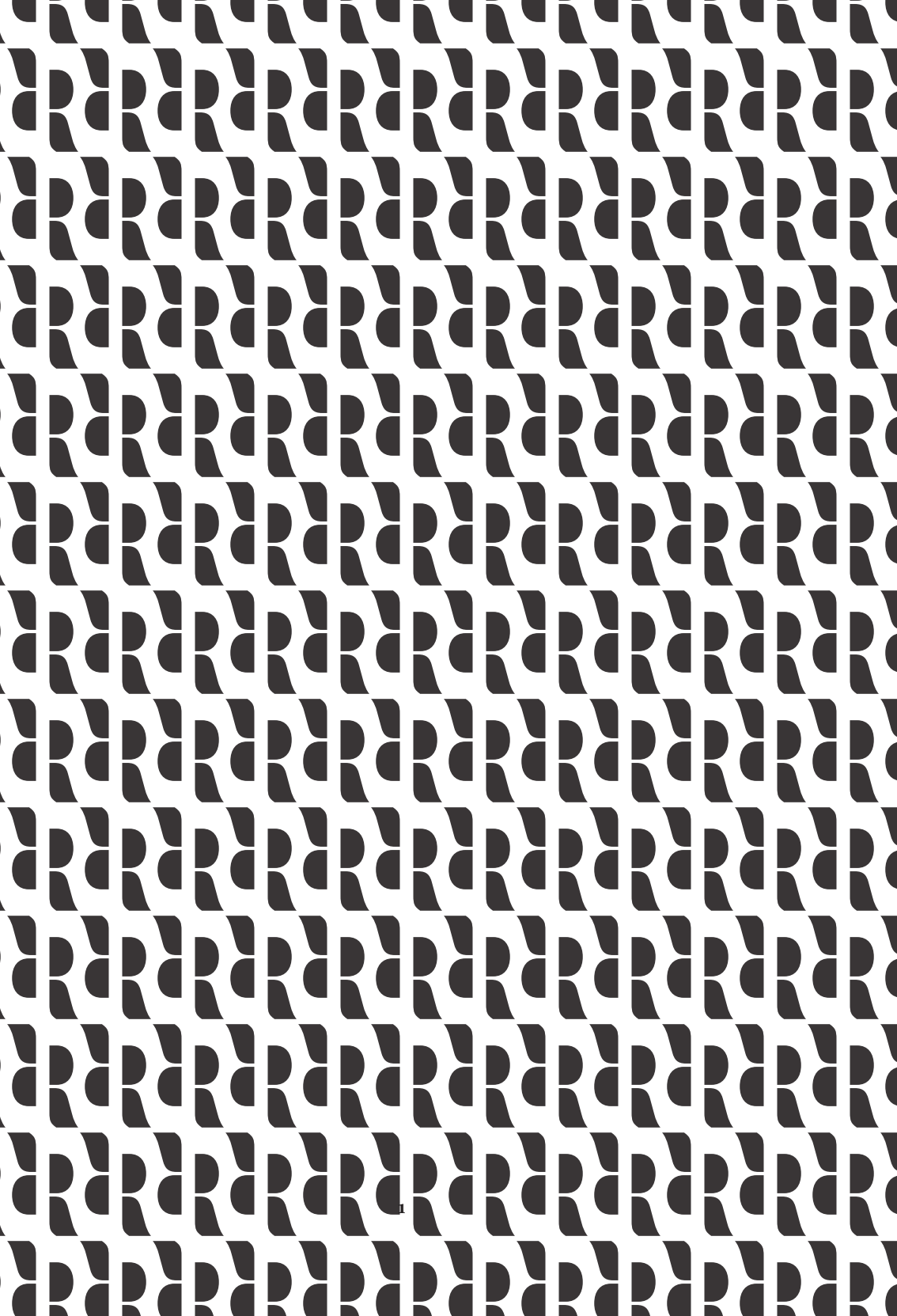

Wolfgang Baumroth

Potupenie kríža

(Scandalum crucis)

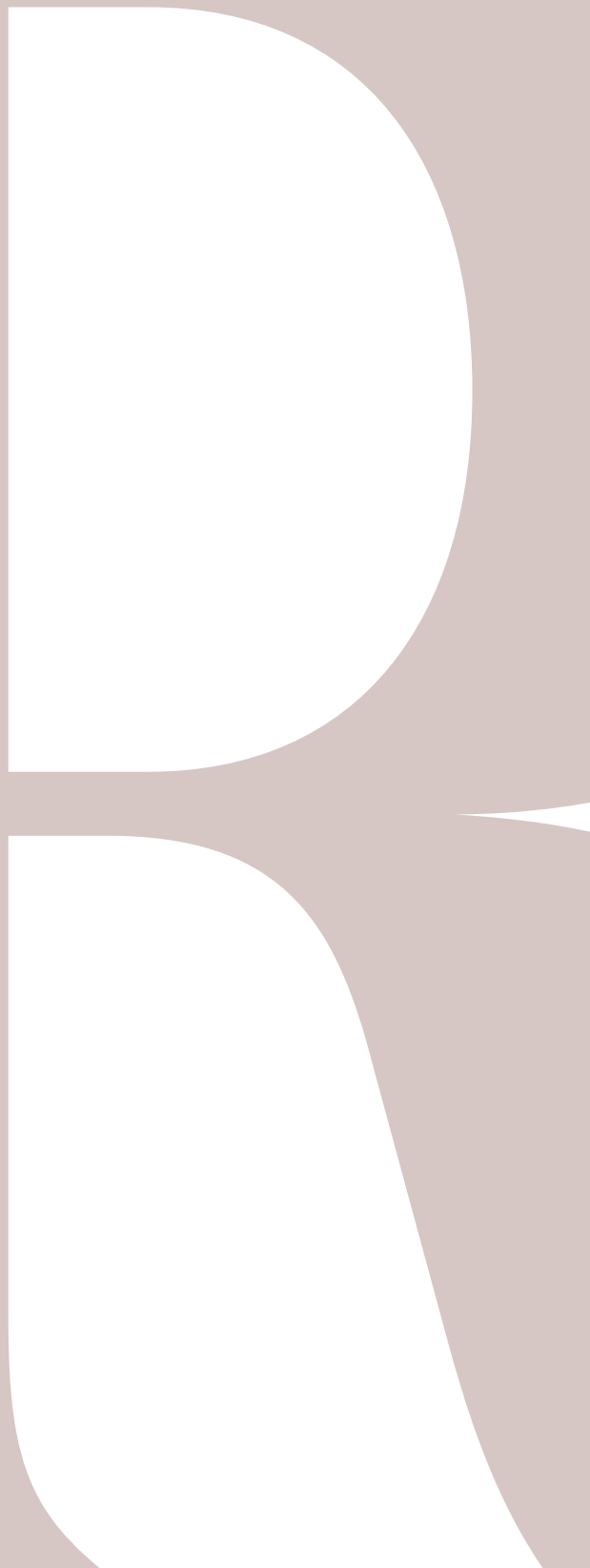

EDÍCIA
RETRO

WOLFGANG BAUMROTH
POTUPENIE KRÍŽA

(*SCANDALUM CRUCIS*)

Wolfgang
Baumroth
Potupenie kríža

(Scandalum crucis)

Spolok svätého Vojtecha
Trnava 2024

ČÍTANIE
S PRIDANOU
HODNOTOU

© Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., Trnava 2024

ISBN 978-80-8161-537-5

OBSAH

Nový zákon a starý obraz	9
Consilium inierunt impii – Bezbožníci kujú svoje plány ..	24
Noli timere, pusillus grex! – Neboj sa, maličké stádo!	31
Viedenský kardinál	38
Rekviem	54
Prvý mučeník	60
Mučeníkov syn	69
Návšteva v Indii	78
Zázrak	87
Syn prichádza domov	99
Bohoslužba v ryžových poliach	115
Mučeníkova hrobka	124
Svadba – primície	133
Púť	143
Triumphus iniquitatis – Zloba triumfuje	155
Lilium inter spinas – Ľalia medzi trnám	162
Po štyroch rokoch	175
Dom U desiatich zlatých ruží	187
Dom U modrej ryby	191
Babylonský múr	195
Ovečka na púšti	200
Biskup s tromi palmami	211
Myrty a jedle	216
Rozličné sú Božie cesty	220
Krv a purpur	226
Machabejská matka	232
Cisárska ratolešť v meste svojich predkov	240
Habemus papam – Máme nového pápeža	244
Pavol VII.	252
Sieť sa sťahuje	265
Hosanna et crucifige! – Hosanna a ukrižuj!	273
Baltazárova hostina	295
Preklad niektorých výrazov	308

NOVÝ ZÁKON A STARÝ OBRAZ

Profesor Henrich Herweg oddychoval. Lahol si do poste-
tele a na nočnom stolíku krútil gombíkmi akéhosi malého
prístroja. Spálňu na prvom poschodí jeho vily zaplavila ihneď
sladká miešanina hlasov a hudby. Tvárou sa obrátil proti jas-
ne ožiarenej stene. Zdalo sa, že z nej vystupujú dvaja bojov-
níci v orientálnych odevoch a spievajú. Bol to tenorový a ba-
rytónový hlas. Práve spieval tenor, akiste zbrojnoš. Henrich
vnímal každé slovo:

*Pane, veď to sa nedá pochopiť!
Najstrašnejšou vecou na zemi
je vojna. No predsa prináša dobro
tomu, kto si oblečie vojenský plášť.
Ten totiž precíti, aký predrahý
klenot je naša rodná vlasť.*

Skladateľ tejto piesne iste zo srdca miloval svoju otčinu,
lebo do piesne vložil toľko vrúcnosti a strhujúceho nadše-
nia, že sa aj Henrich temer rozcítil. Chcel si ten pocit udržať.
Prižmúril na chvíľu oči oslnené svetelnými obrazmi a uvidel
vršok, korunovaný večne zelenými smrekmi, na jeho úpätí
divú bystrinu a pri bystrine úhladný domček.

„Otčina, vlasť moja!“

Zasa otvoril oči. Zbrojnoš zmizol. Uriáš – ktorého pred-
stavoval barytón – ostal sám v nádhernej sieni, uprostred kto-
rej viseli dve prísne dosky Zákona. Uriáš, vracajúci sa práve
z vojny s Amončanmi, pozdravoval svoju otčinu.

„Oriandi je naozaj výborný spevák,“ pomyslel si Henrich pri scéne, ktorá nasledovala.

*Pozdravujem ťa, krásna dvorana,
ktorú som so žiaľom opustil!
Tvoja vznešenosť mi tak dlho chýbala.
Si rajom plným drahých bytostí.*

*Ó, ani anjel s mečom ohnivým
mi prístup k tebe brániť nemôže.
Veď som sa vrátil živý ku živým
cez hroby, cez krv, cez nože.*

Hrdina v duchu precituje útrapy vojny a úzkostlivým hlasom, s prestrašenými očami obrátenými do diaľky, vyjadruje prežitú hrôzu:

*Vidím pred sebou šípy hviždiace,
požiare, ohne, rany do kosti,
pálčivé slnko, mrazy treskúce,
hodiny strachu v smrtnej úzkosti.*

Tu sa mu tvár začína vyjasňovať. Usmieva sa, hovorí ako zo sna. Áno, Oriandi je aj výborným mimikom.

*Ušiel som tej hrôze. Za mnou
lomez bitiek zaniká.
Som tu u vás: strechy chrámov,
palmy, studňa hlboká.*

*Iba drsné mužské hlasy
počúval som každý deň.
Nežné kvietky nekvitnú tam,
kde smrť nesie pochodeň.*

V obrazoch premietaných na stenu zbadal ruže, ktoré nešťastná Betsabe každý deň kládla ako obeť pred Uriášov obraz.

Tu sa Uriášov hlas dvíha k najvyššiemu a strhujúcemu jasotu: to najkrajšie, najskvostnejšie, čo mu otčina zachovala, je jeho milovaná žena Betsabe:

*Vítate ma, vonné ruže?
Vo mne túžba rastie!
Smiem sa znova láskať s tebou,
ó, manželské šťastie...?*

Počuť burácajúci potlesk, aj Henrich tleska, hoci vie, že Oriandi ho nevidí ani nepočuje, lebo spieva vo veľkej opere v Moskve a on, Henrich, leží mnoho tisíc kilometrov vzdialený na pohovke vo svojej vile Orlik pri Viedni.

Do obrazu vstúpi Betsabe, éterický zjav, bledá, utrápená, s tichým zúfalstvom na tvári. Profesor Henrich nie je nijakým zvláštnym cititeľom ženského hlasu – okrem toho mu ešte vždy znie v ušiach nádherný Uriášov spev, preto vypína fotorádiový prístroj. Izba zmlkne a potemie, len z ulice dnu dolieha v prestávkach raz vysoké, raz hlboké húkanie uháňajúcich automobilov.

Ani nerozvieti a oddáva sa svojim snom – robí to tak často a rád. Teraz znova počuje spievať o hrôzach vojny zúriacej pred vyše tritisíc rokmi. Básnik, ktorý napísal text do tejto hry, bol inak dosť pochybný autor. Vedel si však získať celosvetovú slávu, stačilo, že bol znalcom svetovej vojny z rokov 1914 – 1918 a vedel veršovať. Vojna! Tá na začiatku 20. storočia spôsobila toľko útrap a hrôzy; telesné i duševné muky tohto nepochopiteľného ľudského poblúdenia cítit stále z každého tónu tej dramatickej opery.

„Dobre, že je to už preč, a navždy!“ Henrich rozmýšľa celkom nahlas. „Áno, čas urobil pokroky. Dnes už národy nemajú prečo viesť vojny a vzájomne sa zabíjať pre kúsok zeme, dnes už nejestvujú hranice medzi krajinami a štátmi. Celý

svet je jedinou ríšou. Nijaké colné prekážky neobmedzujú cestovanie, styky. Všetky národy, koľko ich len je na zeme, tvoria jednu rodinu, ktorej členovia sa vzájomne poznávajú a podporujú.“ Práve včera bol so svojimi žiakmi na dve hodiny v Ríme. Navštívil s nimi obrovské múzeum – predtým to bol Chrám svätého Petra. Pred týždňom mal vedeckú debatu so svojim študijným kolegom Prometeom a olovrantoval s jeho roztomilou manželkou Aglajou v ich byte v Šanghaji. Nasledujúci večer, teda dnes, sleduje a počúva doma vo svojej vile operu *Ha nekam Uriah*, ktorú dnes reprízujú vo Veľkej moskovskej opere.

Áno, veľký svet sa stal malým pre ľudského ducha a ľudia nebudú mať pokoj, kým sa nespoja aj s ostatnými vesmírnymi svetmi. Pravda, už čoskoro vyriešia aj tento problém.

Henrich sa teší, že žije dnes, a nie v tej surovej, ľudstva nedôstojnej dobe, o ktorej mu jeho matka tak často rozprávala. Veď i jeho prapraotec, ako vypátral v matrikách, musel biedne zahynúť na srbskom bojisku.

A to všetko dokázal len náš rozum, naša pokroková kultúra! Kultúra, a nie – skoro by bol povedal chvalabohu – prekonané kresťanstvo. Skoro dvetisíc rokov bolo neobmedzenou kráľovnou národov. Jeho najtajnejšie nitky vnikali všade, ešte i do manželského tajomstva, do prvých hnutí detskej duše i do posledného vzdychu umierajúceho človeka; ani mŕtvych nepustilo toto náboženstvo z dosahu svojej moci, ešte aj tých žehnilo a pozostalým nahováralo, že žijú ďalej.

A či táto nesmierna moc a vplyv kresťanstva poslúžili čomu len trošičku blahu ľudstva? Či kresťanstvo zabránilo vojnám alebo ich znemožnilo? Toto vojnové nivočenie a popravovanie ľudí tiahne sa dejinami kresťanstva viac ako dvetisíc rokov. Henrich si predstavuje mučidlá z procesov čarodejníc, vidí milióny mladíkov, ktorým kresťanstvo kázalo zrieknuť sa rodiny a rodinného šťastia... A tu sa smeje bláznom z minulých storočí, ktorí svoje mladé kvitnúce telo určené na lásku bičovali do krvi, aby stlmili vnútorný oheň, ktorý sa v nich

rozháral na základe prirodzeného zákona. A smeje sa pocháblom, ktorí sa pri plných misách postili a mysleli si, že tým potešia nejestvujúcu bytosť nazývanú Boh.

„Už je to preč, raz navždy!“ vydýchol si s uľahčením.

Potom sa mu však začali vynárať aj protichodné myšlienky: pred očami mu vystupujú benediktínski mnísi vytínajúci lesy, zriaďujúci školy, vyučujúci remeslá. „Hlúposti, veď oni sami mali z toho najväčší úžitok!“ odbije ich. Ale zasa vidí ďalších. Misionári u Eskimákov, trpiaci biedou, nedostatkom, zimou a osamelosťou až do zúfania. „To boli len úbohé obeť rímskej panovačnosti, ktorá chcela rozkazovať každému zemskému tvorovi!“ odbije aj tieto myšlienky.

„A ženské bytosti, ktoré celý svoj život strávili pri lôžku chorých?“

„To bolo od nich síce chvályhodné, ale veď boli napokon dobre zaopatrované, kým tisíce ich sestier zápasili s biedou. A potom, veď dnes to isté robia aj naše vyškolené štátne ošetrovatelky!“ Henrich energickým trhnutím opäť zapol fotorádio: scéna predstavuje záhradu pri Uriášovom dome. Obaja manželia sedia na lavici. Uriáš je na smrť zarmútený, lebo sa dozvedel o zločine, ktorého sa Dávid dopustil na jeho žene. Vtom sa na ňu pozrie, akoby sa s ňou lúčil:

Uriáš:

Betsabe, spievaj mi pieseň o luku!

Betsabe:

Pieseň o luku? Smutná to zvesť.

*Tak rada by som videla radosť v твоjich očiach,
za tých pár dní, čo tu ešte pobudneš.*

Uriáš:

*Vieš ju ešte? Spievala si ju
v tých blahých časoch. Pýtam sa
pri hre tvojej harfy: Betsabe,*

*či ma máš rada? Chceš byť len mojou?
Spievaj mi pieseň o luku, spievaj mi svoju pieseň!*

A Betsabe začína:

*Plač, ó, Izrael! Pobití sú
tvoji najlepší hrdinovia.
Ach, padli naši, pobití sú.
Ach, plač a nariekaj!*

Henrich vždy, keď počul túto scénu opery, cítil, akoby sa ho dotýkal tichý chladný vánok. Odkiaľ sa bral ten čudný pocit? Scéna, keď sa Uriáš skláňa nad svojou ženou, je taká vrúcna: Betsabe, či ma máš rada? Chceš byť len mojou? Henrich si predstavuje, ako Betsabe prikývla svojmu jedinečnému manželovi, keď sa jej tá otázka po prvý raz zachvela pri uchu, hnaná rozkošnou cudnosťou a neodolateľným pudom, a potom, nežne a blažene plačúc, skryla si tvár na jeho širokých prsiach. Ako celkom inak sa správala pri tejto otázke Agripina! Prijala ju ako čosi samozrejmé a odpovedala celkom obchodne:

„Ak budete spokojný so ženou, ktorá sa teší životným pôžitkom, a ak jej vytvoríte podmienky, aby takou veselou ženou mohla ostať, rada súhlasím so sobášom.“

Očakával, že mu v tej posvätnnej hodine prisľúbi, že chce s ním znášať všetko dobré i zlé a že bude šťastná v jeho láske. Potom sa zasa karhal ako nemožný fantasta. Veď Agripina má úplnú pravdu! Bola jedinou dcérou kolegu Hegenbartha, vychovali ju ako bohyňu, život poznala len zo slnečnej strany a teraz by sa mala ako jeho pani spriatelieť aj s tienistými stránkami života?! Či nebolo v jeho moci vyčariť jej len slnečné dni? Vari nebol taký majetný, že by jej mohol splniť každé želanie? Len nech príde a bude vládnuť v jeho vile ako domáca pani! Kvôli nej ju dal vlani v lete čo najkrajšie zariadiť: spoločná spáľňa bola vykladaná jasnomodrými tapetami, celá jedáleň plávala v zlate a bielobe, jeden salón sa vynímal fialovou, druhý rubínovočervenou farbou, v záhrade rástli len

tmavočervené ruže, jej obľúbené kvety. Uvažoval aj o tom, že svoju vilu nazve jej menom, ale potom mu srdce nedovolilo odstrániť zlaté písmená ORLÍK, pripomínajúce mu jeho krásnu zalesnenú vlasť. Ó, aký šťastný bude s Agripinou! Rozohňuje sa a len na pol ucha počúva, ako Betsabe ospevuje svoju bolesť nad padlým hrdinom:

*Pohorie Gelboe, už ťa neosvieži
ani rosa, ani dážď.
Na tebe zlomil svoj štít môj slávny kráľ Šaul!
Pohorie Gelboe!*

Keď kráča s Agripinou po Judášovej triede, chodci sa za nimi obzerajú. Mužom sa v očiach iskrí zjavný obdiv, na ktorý je Henrich pyšný. Hej, táto obdivuhodná bytosť bude čoskoro celkom moja! Ženy vrhajú na Agripinu závistlivé pohľady, tvárou krásy mihne sa veľavravný úsmev a Henrich vie: je naňho hrdá. To ho robí nesmierne šťastným.

Pravda, svojou láskou k Agripine spôsobil inej žene bolesť. Keď našiel u Agripiny Gertrúdu a keď sa s ňou rozprával, videl, aké tajné svetlo jej vyžaruje z očí. Pravda, aj on jej bol naklonený, ale odvtedy, čo si uvedomil, že patrí Agripine, starostlivo sa vystríhal nejako rozniecovať to tajomné svetlo. A Gertrúda sa zmierila s tým, že driečny profesor dejín a latinčiny našiel v rovnako vzdelanej dcére svojho kolegu podobne zmýšľajúcu priateľku pre svoju životnú dráhu. Ale od tých čias sa mu zdá Gertrúda akosi tichšia a zamyslenejšia.

Ako tak sníval, temer by ani nebol zachytil banketovú scénu kráľa Dávida. Bijú staré stojace hodiny – dar od Agripiny, je dvadsaťdva hodín.

Teraz vyjdú svetové noviny. Henrich rýchlo nastaví prístroj, čaká ešte dve minúty, potom počuť známy hlas: „Pozdrav a pokoj všetkým bratom a sestrám Zjednotenej ríše! V Oslo zomrel o 19. hodine poslanec Wetarson. Na kremácii, ktorá bude v Kajfášov deň o desiatej hodine, sa zúčastní jeho božstvo

Adonaj s nemeckými, francúzskymi, ruskými, senegalskými a japonskými poslancami. Voľba nástupcu bude o desať dní.“

Henrich sa musel smiať, keď si pomyslel na svoju matku, ktorá si nemohla zvyknúť na nové pomenovanie dní a rozhorčene protestovala proti názvom: pondelok – Lenin, utorok – Nietzsche, streda, oficiálny sviatok a deň odpočinku na celom svete – Satan, štvrtok – Voltaire, piatok – Lucían, sobota – Kajfáš a nedeľa – Lucifer. I nad tým sa pohoršovala, že predsedu svetového parlamentu a svetovej vlády Adonaja oslovovali titulom jeho božstvo. Je to – dodal v myšlienkach na jej ospravedlnenie – stará pani, ktorá lipne na minulosti a nevie prijať nové časy.

Ďalšia správa Henricha vzrušila: „Maďarský letec Kálmán, ktorý sa pohneval so svojím druhom Berthom pre istú ženu, vystriehol soka nad Káhirou a zostrelil ho. Lietadlo ostalo neporušené. Kálmána zatkli v Sydney.“

Zavraždený riadil vzducholod' Immanuel Kant, v ktorej Henrich nedávno cestoval so svojimi žiakmi do Ríma. Úbohý Bertho! Doslova žiaril od radosti, keď mu rozprával, že sa na budúci týždeň ožení. *Hic est cursus mundi!* Takto to je vo svete!

„V Tokiu pocítili slabé zemetrasenie. Podľa doterajších pozorovaní sa ďalších otrasov netreba obávať.“

„V San Franciscu zhorela veľká vysielacia stanica. Príčinu požiaru dosiaľ nezistili.“

„Poslanecké zhromaždenie počas predsedníctva jeho božstva sa o 19. hodine 35. minúte uznieslo proti hlasom malajských, talianskych, poľských a španielskych poslancov, že všetky náboženské symboly budú odstránené aj zo súkromných domácností. Tieto emblémy prevezme osobitná komisia a preskúma ich umeleckú hodnotu. Bezpečné veci verejne spália a umelecké predmety sa dostanú do múzeí... Najbližšie správy budú o 24. hodine. Pozdrav a pokoj bratom a sestram v Zjednotenej ríši.“

Teda náboženské znaky! Nuž, áno, celkom správne! To je najbližší krok, ktorý treba urobiť na zateizovanie sveta. Všetky

kríže, obrazy a sochy kresťanských bohov a bohýň musia zmiznúť ľuďom z očí, aby vymizli aj z ich pamäti. No komisie budú mať ohromnú prácu! Ľudia ešte i dnes lipnú na takých veciach. Ak tú operáciu urobia rýchlo, prispeje to k ozdraveniu ľudského ducha. Henrich už dávno vyčistil svoj dom od náboženských znakov, okrem Murillovej Madony, ktorú trpel len pre svoje umelecké cítenie. Ale ľahko sa rozlúči aj s týmto obrazom, veď má v dome dosť iného umenia. Lenže... je tu ešte jeden obraz! Visí vedľa v jeho pracovni. Nemá vôbec nič spoločné s umením, a preto ho treba spáliť; obyčajná farebná tlač predstavujúca Ježišovu Matku, ako drží v lone svojho mŕtveho Syna a v hrudi má zabodnutých sedem mečov. Okolo obrázka je jednoduchý zlatý rámček. Keď bol posledný raz u svojej matky, stará pani mu ho nanútila:

„Pozri sa, Henrich, už nebudem dlho na svete a bola by som rada, keby tento obrázok neodišiel z rodiny. Však mi prisľúbiš, že každú sobotu zažneš pred ním svetlo, ako to bývalo u nás zvykom?“

Pravda, on svetlo nerozsvietil, veď za takéto upadnutie do katolíckej modloslužby by sa musel hanbiť sám pred sebou, ale z úcty k svojej matke ho predsa len zavesil vedľa najnovšieho umeleckého diela *Kúpajúci sa elfovia*.

A ako sa mu teraz v pamäti vynára história tohto rodinného obrázka – matka ju tak často rozprávala študujúcemu chlapcovi, ako mu ožívajú pred zrakom dávne časy, akoby žil v nich!

Vidí svojho pradeda, fúzatého dedičana vysokej postavy, a celý krdeľ väčších aj menších chlapcov i dievčat sa naň vešia. A tomu tvrdému a otužilému mužovi sa kotúľa veľká mokrá kvapka do fúzov, keď vedie plačúcu ženu k tomuto obrázku, ktorý v dome od nepamäti dedia synovia, vnuci a pravnuci od svojho otca.

„Katka, neber to tak ťažko, pozri sa, nie som jediný, ktorého vojna zachytila. Veď to nemôže trvať dlho, nanajvýš do Vianoc, a potom budem zasa medzi vami. Alebo azda chceš, aby sa ti vodilo lepšie ako našej Bolestnej Matke? Len sa často

pozeraj na ten obrázok. Ona musela dať všetko, a tebe predsa ostávajú ešte deti.

„Keď je to také ukruté, Jožko,“ namieta prababička.

„Každý večer si kľakni s deťmi pred tento obraz, ona ma ochráni a vám zošle útechu. A keby... keby som sa azda nemal vrátiť,“ tu prababička hlasne vykrikla, „potom ti práve tento obrázok musí byť poučením aj útechou, potom musíš uvážiť, že Pán Boh ma mal rád, že mi určil zomrieť takou bolestnou smrťou, akou umrel jeho Syn. A Katka moja, ty len deti dobre vychovaj, to ti tiež dodá sily a aj mňa to vo večnosti poteší.“

Tak sa pradedko rozlúčil so svojou rodinou a išiel do vojny do Srbska.

A Katarína ostala silná. Odvtedy bola ona mužom v dome, ona viedla pluh v tvrdej, hrudovitej zemi. S najstarším chlapcom stíjala v lese stromy na kúrenie, a keď žitné klasy nakláňali plné hlavy, vychádzala s kosou do poľa. A keď už noc ukončila jej lopotenie a ona na smrť ukonaná chcela klesnúť na poplátané lôžko, jednako si na chvíľku kľakla pred obraz Bolestnej Matky, deti pritúlila k sebe a so zopnutými rukami sa modlila k obrazu: „Matka Božia, chcem znášať všetko, ani jedna práca mi nie je ťažká, ochraňuj ho, nech sa vráti, i keby mal prísť bezruký, beznohý.“

Ale on sa už nevrátil. Henrich mal schované všetky listy poľnej pošty, ktorým vojak ťažkou, upracovanou rukou zveril svoje pozdravy žene a deťom, svoju túžbu po domove, svoju nádej a dôveru v Boha. Potom listy náhle prestali chodiť. Katarína niekoľko rokov nevedela, či sa jej muž utopil v Dunaji alebo či padol v boji, nevedela, kde je pochovaný, až sa napokon vrátil jeden invalid, jeho priateľ, a oznámil jej: „Tvoj muž ťa, Katka, ešte mnoho ráz pozdravuje. Umrel v Srbsku na týfus. Neplač za ním, ale ďakuj nášmu Bohu, že ho tak rýchlo vyslobodil, že nemusel prekonať to, čo čakalo nás. Kto už tam vonku leží a hnije, tomu je dobre.“

Katarína neupadla do zúfalstva, na to ani nemala čas. Ako predtým tak aj potom zastupovala doma muža a vychádzala

do poľa s pluhom alebo kosou, aby nadobudla skyvu chleba pre svoje deti. Len jedna veľká a hlboká vráska sa pridružila k tým ostatným na jej čele. A keď jej žiaľ už-už išiel zaplaviť hrud', postavila sa pred rodinný obrázok: „Teraz, Matka Božia, až teraz viem, čo si cítila, keď si stála pod krížom. Však mi pomôžeš a nenecháš ma zahynúť, kým si deti samy nebudú môcť zarobiť na svoj chlieb?“

Nezahynula a deti našli svoj chlieb; dievčatá dostali dobrých mužov – o ich ďalšom osude Henrich nevedel nič, z chlapcov sa jeden vyučil za zámočníka a zariadil si kdesi na severe Česka domov, najstarší sa priženil do menšieho gazdovstva z druhej strany vrchov a prostredný, Henrichov dedko, prevzal otcovský dom. A keď sa do domčeka nastahovala mladá žena, Katarína si ľahla a viacej nevstala. Umierajúc obrátila ešte svoju tvár k obrazu a s veľkou námahou vydala zo seba slová: „Matka Božia, ďakujem ti!“

Obrázok ostal i v dedkovej rodine vo veľkej vážnosti. Po prvý raz naň trpkou pozrel, keď pred ním stála truhla a v nej ležal jeho najstarší, pekne urastený osemnásťročný syn, ktorého priniesli mŕtveho z hory. Ale hneď sa spamätal; jeho veľké ruky sa kľúčovito zvierali, akoby sa chceli zopnúť k modlitbe, a chriplavým hlasom rozkázal svojej žene, aby pred obrazom rozsvietila svetlo za mŕtveho.

Od toho času neuplynul ani celý rok, keď pod obrazom zasa stála rakva a svietielko svietilo za mŕtveho. Dedka skosila smrť tri dni po zápale pľúc, muža, ktorému nikdy nič nebolo, ktorý bol vždy zdravý ako buk, v štyridsiatom treťom roku života. A o tri mesiace nato sa narodil Henrichov otec.

Babička nemala takú povahu ako jej predchodkyňa. Myslela si, že si s deťmi sama neporadí a vydala sa druhý raz, sotva po roku smútku. Ale za svojho druhého manželstva oveľa častejšie kľačievala pred starým rodinným obrázkom ako za čias, keď bola šťastná. V prudkých výčitkách sa neraz ponosovala Bolestnej Matke: „Ty si premnoho trpela, ale ja som si svoje nešťastie zavinila sama.“

Jej druhý muž bol pijan a surovec. Keď prišiel domov, všetky deti pred ním s plačom utekali a triasli sa, a matka musela vziať na seba údery spustnutého človeka. Malý chlapec, ktorého mu porodila, umrel v prvých týždňoch.

A potom matka vypravila jedno dieťa po druhom z domu, ktorý i s hospodárstvom pustol stále viac a viac. Deti odchádzali rady, lebo otcovský dom sa im stal trpkším ako ďaleká cudzina, ktorá v tom čase dávala viacero zárobných možností. Len najmladší syn, pohrobok, ostal pri starnúcej panej, a keď vyrástol a zmocnel, bránil ju pred opilcovou surovosťou. A matka i syn si priam vydýchli, keď našli v jedno ráno otčima zamrznutého.

Odvtedy mala babička pokojnejšie dni. Syn prevzal dedičstvo svojich predkov a pozdvihol hospodárstvo. Bol dobre vyškolený a na svojom majetku vedel uplatniť aj úžasný pokrok posledných rokov. Mladá žena, ktorú si priviedol z ďalekej obce, zo začiatku nevychádzala z údivu, ako pohodlne a ľahko si môže človek zariadiť život. Henrich prišiel na svet až po piatich rokoch manželstva, preto ho uvítali veľmi radostne, o to viac, že bol jedináčikom.

Ale svetielko, ktoré tak jasne svietilo toľkým pokoleniam v rodine, opatrovala len matka. Do jej rodnej viesky ešte nevnikol nový duch, ale Henrichov otec, ktorý pochopil kus sveta a ktorý vo voľných chvíľach čítaval, stal sa celkom moderným človekom. Vtedy už boli vydané svetové zákony, že bohoslužby sa nesmú konať verejne a kostoly, ak sú ešte v obstojnom stave, treba použiť na verejne užitočné ciele. Henrich sa dobre pamätal, ako ho matka raz alebo dva razy do roka brávala do okresného mesta, kde v akejsi sieni odbavovali bohoslužby. Musí si priznať, že sa ho tam vždy zmocňoval zvláštny, nevysvetliteľný pocit, ktorý ho nútil kľaknúť si, a vždy sa na to tešil, už i preto, že sa potom v matkinej tvári po celý týždeň zračil zvláštny jas.

Pravda, to všetko sa zmenilo, keď sa stal veľkým študentom. Profesor Hegenbarth si ho zvlášť obľúbil a zasvätil ho

do všetkých tajov vedy. Tu sa mu zrak vyjasnil, ako keď klesne hmla a slnko víťazne preniká do krajiny. Videl, v akom neblahom omyle žilo ľudstvo po tisícročia, keď myslelo a konalo pod vplyvom viery v neviditeľného Boha. Videl, ako tá viera strhávala ľudí a národy do najprikrejšieho sebeckta, pretože robiť dobro ich poháňalo len to, že mali sľúbenú odmenu v ríši, ktorá nebola nikde, a že od zlého sa dali odštrášiť len preto, že pred ich prestrašeným zrakom stále šľahali plamene pekla.

Pravda, keď chcel z tohto bludu vyliečiť aj svoju matku, u tej pochodil zle. Od tých čias nespomenul pred ňou nič, čím by narušil jej pokoj, a pretvaroval sa, keď sa ho vo svojej materskej starostlivosti vypytovala na jeho presvedčenie, akoby sa dosiaľ pridržal viery svojho detstva.

Aj nad svojím otcom musel v ostatnom čase krútiť hlavou. V posledných rokoch svojho života neobyčajne zväžnel. Henrich ho často vídal, ako sa i s matkou postavil pred rodinný obrázok a modlil sa, skutočne sa modlil. Je skoro neveriteľné, aký vplyv majú ženy na svojich mužov, každú hlúposť napodobňujú, len aby im vyhovel, pomyslel si. A otec, skôr ako zomrel, povedal jej nepochopiteľne veselo:

„Matka, buď spokojná, umieram vo viere v Boha.“

Henrich úprimne smútil za svojím otcom, ale táto spomienka mu bola vždy nepríjemná. Nemohol sa stotožniť s tým, že otec bol v posledných dňoch života taký nedôsledný v porovnaní so svojím predchádzajúcim správaním.

Teraz si chcel matku, osamelú paniu, vziať k sebe do vily pri Viedni, ale ona, zakorenená vo svojich dlhoročných zvykoch a tisícach spomienok na dom v lesnej samote, nemohla sa na staré kolená rozlúčiť so svojím gazdovstvom, kde ju Henrich raz týždenne, obyčajne v Satanov deň, navštevoval. Veľmi dobre vedela aj to, že vzťah medzi ňou a Agripinou bude oveľa srdečnejší, ak s ňou nebude bývať pod jednou strechou. A Henrich sa s tým uspokojil. Ale namiesto matky – tak sa stará pani vyjadřila – musel vziať k sebe obraz nebeskej Matky.

Ten však v najbližšom čase verejne spália ako umelecky celkom bezcenný predmet. Henrich s týmito myšlienkami zaspal.

Vo sne sa videl na akomsi poli, kam prúdili nesmierne davy ľudu, aby videli zriedkavé divadlo, pálenie náboženských symbolov z jednotlivých domácností. Obkolesili celý kopec obrazov, križov, sôch, ružencov a na vozoch stále privádzali ďalšie a ďalšie predmety. Aj Henrichov obraz bol medzi nimi. Ako tak pozoroval okolostojacich, všetci sa mu zdali známi. Bol medzi nimi aj jeden veľký chlap v rakúskej domobraneckej rovnošate – také rovnošaty možno ešte kde-tu vidieť vyobrazené v knihách. Akoby to bol jeho pradedo. A tá pani vedľa neho zasa akoby bola jeho prababička. Celkom blízko stál pekný mladučký chlapec, ktorého držal za ruku akýsi mocný muž. A ten ukazoval na obrázok, akoby chcel povedať: „Pozri sa, synku, pod týmto obrazom sme ležali obaja, najprv ty a potom ja, a za nás oboch horelo vtedy svetlo za dušičky.“

Vtom už prichádzal otec. Dedkovi a pradedkovi podal ruku, muž vo vojenskej rovnošate ju potriasol a povedal:

„Môžeš prísť medzi nás, veď si zomrel vo viere v Krista.“

Ale potom sa veľmi zlostne a s veľkou prísnosťou obrátil k Henrichovi:

„Ale tento je nepodarený, je to zradca našej rodiny, nechá zničiť našu rodinnú pamiatku, ku ktorej sme my všetci lipli s takou húževnatou láskou!“

A všetci, ešte i nevlastný dedo, ten opilec, ustúpili pred ním naľakaní ako pred prekliatym človekom a vyvrheľom. Henrich sa k nim stále tlačil, ale oni ho odháňali. Sluhovia už zapálili hromadu posvätných predmetov, plamene sa dychtivo rozhárali dookola a plazili sa stále bližšie k obrazu Bolestnej Matky. Tu sa Henrich pochlapil: nie, nechce, aby ním predkovia opovrhli a zavrhli ho! Odvážnym skokom sa vyšvihol na kopec predmetov, schytil obraz a žiariac od šťastia položil ho do náručia pradedkovi. Ten si uvoľňuje ruku, hladká ho po hlave a vraví: „Predsa si len pravý Herweg!“ Pritom sa

mu v pohľade zračila nesmierna úcta. Hlboko sa skláňal pred Henrichom, až dolu k jeho nohám. A všetci ostatní, prarodičia i celý rod sa pred ním hlboko skláňajú ako kedysi Jakub a jeho rod pred Jozefom Egyptským.

Ostatní diváci však zlostne hľadajú na tento výjav, tisíce rúk siaha na odvážlivca a tisíce hlasov naňho kričí: „Zradca!“ Dvíhajú a hádžu ho namiesto zachráneného obrazu do plameňov šľahajúcich až k nebu...

Henrich sa celý naľakaný obzerá dookola. To bol veru strašný sen! Srdce mu divo bije a temer na sebe cíti pálavu ohnivej hromady. A to všetko pre starý obraz! Nie, nemôže ho dať zničiť, hoci je aj nevercom. Ako len lipla jeho rodina na tom obraze, veď na ňom sú slzy a starosti toľkých pokolení! A tiež musí s obdivom uznať, akú silu načerpali v utrpení všetci jeho predkovia už len pri pohľade na tento obraz. Nie, obraz nemôže, nesmie dať zničiť. A už sa ho aj zmocňuje strašná myšlienka, už si myslí, že najbližšie chvíle prinesú obrazu nebezpečenstvo. Odhadzuje prikrývku a vyskočí z lôžka. Polnoc už dávno prešla. Opatrne, ba skoro láskyplne sníma obraz zo steny, odnáša ho do svojej spálne a uvažuje, ako by ho mohol ukryť pred zrakmi úradnej komisie. A ako tak stojí pred obrazom Bolestnej Matky, zdá sa mu, akoby bolestný výraz na tvári Najsvätejšej Panny prechádzal do vďačného úsmevu. Či to bola odmena za to, že profesor Henrich nenechal stáť hladnú a klopajúcu milosť v mraze pred svojimi dverami?